

բարբախեն, բայց առանց օրինաւոր սահմանն անցնելու՝ իրականաբար կարելիութիւնները միայն գրաւելու են մեր մտքերը... Մեր անհատական կարծիքն է թէ՛ որչափ ալ իբր ստոյգ կը գրուի ի լուսգիրս, կը խօսուի հրապարակաւ եւ աստիճան, եւ սակայն չենք միտեալ հաւատալով թէ կարելի ըլլայ Խնդիրն-Խնդիր շնորհուի մեզի: Փափաքը դեռ իրականութիւն չէ: Բայց ժամանակը շատ յարմար է, որ գտնէ այս անգամ չեթաւր ինք՝ ինչպէս չարաչար խաբուեցանք 1878ին — թէպէտ հիմաջ չեմք չեալ — բայց հաստատապէս հայտնի թագապանքներուն վերջ մը տալ ու զող՝ ձեռքը մին ալ չենք տեսներ: Խոստումներ, քանի մը չարքուծումներ, քանի մը պետական եւ ոչ-պետական անձանց խորհրդակցութիւններ, հասարակող reformներն որ կը խոստացուին: Չկայ իրական սկիզբ ընող, չկայ իրիստ հրաման զեղող «վալիներու» եւ հայտնի բողջը լսող, չկայ ու չկայ Ինքու. վասն զի այն ապիրատ վաշկատուն ու թափառաշրջիկ կիսավայրենիները պիտի անասաստեն տեղութեան հրամանին՝ նոյն իսկ եթէ իշտեալ հրաման մը զրկուեր... Ըսել է թէ, անխնայութեամբ կը տիրէ թուրք երկրին մէջ, եւ ուր անիշխանութիւն կայ, ներկա է հպատակներուն՝ իրենց կեանքին, պատուոյն եւ ինչքին համար պաշտպան իրեանք մը թիւերուն տակ ապականելու... —

Մենք այս երկար մատենախօսութեամբ նմոյշ մը միայն տալ ուզեցինք, թէ այս գիրքը ինչպիսի «Հայու սրտին մօտիկ խնդիրներով» կը զբաղի: Իւր արդի պատմութիւնը սիրող հայն պիտի ուզէ անպաճառ ունենալ զայն իւրքով: Այս տեսութեամբ անհաս մը sensation յառաջ բերած է Պարուխանի «Հայկական խնդիրը», եւ ցոյցով միայն գրուածաբար ու գովութիւն կարգացնելով ինչպէս բնական էր յուսալ, այս գրքին վրայ: Կը բաղձայինք որ Պր. Հեղինակը շատ երկար ատեն չզրկէր զմեզ՝ Բ. Հատորն ալ ընդ հուպ կարդալու հաճոյքէն:

Հ. Գ. ՄԵՆՏՆԻՔԻՆ

OHANIAN TZ PASCAL (ARTUSCH). — Armeniens Leid. Verlagsbuchhandlung Charl Konegen, Ernst Stülpnagel. Wien, Mechtharisten - Buchdruckerei 1912. 260 Seiten.

Ուրախակա՛ն երեւոյթ մը կ'ընծայեն մեզի որ ըստ օրէ յոյս տեսնուած այն՝ շարք մը թարգմանութիւնները, որոնք յատկապէս նպատակ ունին հայ ազգին հոգին յերեւան հանելու

օտար գրականութեան միջոցաւ. ասոնց կարգէն է նաեւ «Armeniens Leid» «Հայաստանի ցաւը», վերնագրով սոյն մատենան:

Գարուխանի Օհանեանց (Արտուշ) «Armenische Funken» «Հայկական կայծեր», քննարկ, կ'ընծայէ մեզի երկրորդ թարգմանութիւն մը ալ նուիրելով զայն իշխան Բորիս Երկաթեա-բազուկ Արդիութեանին, որուն գրականասիրութիւնն արգէն ծանօթ է մեզի, ինչպէս նաեւ նորին վսեմութեան բարիացածութիւնն հանդէպ սկսնակ գրողներուն, զորոնք գիտէ քաջաւերել եւ յորդորել ինչպէս կենդանի խօսքերով նոյնպէս նիւթթական միջոցներով:

Գրքին բովանդակութիւնը կը կարգեն Ա. Ահարոնեանի, Պատիւը, Տիրացու Դրիգորը, Վազրիկը, Լուսաբացին, Էլ մի աղօթիքի, Արիւնի ծայրը, եւ Բաֆֆի, Սովը, Պիպի-Շարապանի, Աւագ-Փուշ, վեպիները, հանդերձ երկու վիպագիրներուն լուսանկարներովն ու համառօտ կենսագրութեամբ. սոյն թարգմանութեանց ետեւը թարգմանչին կողմանէ կցուած ուրիշ քանի մը փոքրիկ պատմականքներ ալ կան, որոնք աւելի հեքեաթներ են [եւ հետեւաբար առանձինն աչքի զարնող բան մը չեն ցոյց տար իրենց մէջ, սակայն կարելի է այժմէն ըսել, որ բաւական առհասարակաւ մէն են սկսնակ գրողի մը համար]:

Օհանեանցի բռնած գրական ընթացքը մեծապէս գովելի է: Օհանեանց կը փորձէ մեր հայ հոշակ ունեցող վիպագիրները ծանօթացնել հետզհետէ Եւրոպացւոց, ինչպիսի են Ա. Ահարոնեանի եւ Բաֆֆի յման մեծանուն գրիչներ: Կրնանք այսու ապահով ըլլալ, որ մեր հայ հեղինակներուն զօրքերն օտար լեզուներու թարգմանուելով պիտի ծանթանայ Եւրոպացւոց հայտնի կեանքը, ուրախութիւնն ու ցաւը, միով բանիւ անոր ամբողջ հոգեխօսութիւնը:

Օհանեանցի գերմաներէնը, ստոյգ է, պարզ գերմաներէն մըն է, սակայն իւր այդ պարզութեան մէջ ախորժապուր է եւ թողւով ինչ ինչ թարգմանչական անկատարութիւնները համեմատաբար բաւական յաջող եւ փայլուն եղանակաւ կը ներկայացնէ հայ մտքին սեպհալանութիւնները. յատկ ինչ թէ Օհանեանց աւելի հմտաւարով գերմաներէն լեզուին, ապագային աւելի մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ, իբր թարգմանիչ:

Հաճոյքով պիտի յանձնէինք մատենասումն անոնց որոնք պիտի փափաքէին օտար լե-

